

Курець В.С.,

здобувач Львівського національного університету імені Івана Франка

ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ВИДАТКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті вивчається ефективність формального підходу при плануванні видатків на утримання закладів шкільної освіти на прикладі сільськогосподарського спрямування району. Розглянуті чинники, які впливають на формування видатків.

The questions about effectiveness of the account formula in planning of expenses on keeping of institutions of school education on the example of agricultural direction of the district are investigated in this article. The factor are which have influence on forming of exhenses.

Вступ. Фундаментальне значення в розвитку нашого суспільства має загальна середня освіта. Сьогодні її реформування є найбільш системним, масштабним та забезпеченим [4]. Адже школа є особливим соціальним організмом, який обслуговує все суспільство і змінюється, залежно від потреб суспільства. Призначенням школи є підготовка дітей до громадянства, передача знань і культури від одного покоління до іншого, розвиток здібностей і талантів [3]. Тому інтереси подальшого соціального й економічного розвитку країни вимагають постійного удосконалення наукового рівня планування та фінансування видатків на утримання загальноосвітніх шкіл.

Мета – дослідити ефективність застосування на практиці розрахункової формули в плануванні бюджетних видатків на утримання загальноосвітніх шкіл на прикладі Рогатинського району Івано-Франківської області.

Результати. У процесі переходу нашої держави від адміністративно-командної системи планового господарства до соціально орієнтованої ринкової економіки важлива роль відведена освітянській галузі. Саме тут з особливим розмахом застосовувався “залишковий принцип” економічного забезпечення, побудований на жорсткій детермінації фінансових від-

носин, якнайширшому обмеженні прав розпорядників кредитів і постійному дефіциті коштів. Такий принцип себе не виправдав, що посприяло відставанню економічної бази освіти від вимог сучасної організації навчально – виховного процесу в кінцевому підсумку – важкий фінансовий стан закладів загальноосвітніх шкіл, який вони переживають сьогодні.

Включення загальної середньої освіти до сфери ринкових відносин вимагає впровадження нових принципів економічної діяльності, що ґрунтується на економічній самостійності закладів освіти.

Прийняття Верховною Радою України у червні 2001 року Бюджетного кодексу України стало поштовхом до початку реформ міжбюджетних відносин і фіскальної децентралізації, що сприяє підвищенню прозорості та об'єктивності бюджетного процесу [9].

Завдяки прийняттю Бюджетного кодексу, система фінансування освіти набула прозорості та формується для областей, районів і міст обласного значення за чіткими правилами. Величина міжбюджетного трансферту на освіту різним адміністративним одиницям розраховується через об'єктивні показники: кількість учнів у закладах відповідного типу і кількості дітей віком від 3 до 6 років [1].

Бюджетний кодекс України поклав край формуванню дефіцитних бюджетів (тепер у кінці року заклади не отримують додаткові кошти), а також системі торгів і домовленостей. Области, райони та міста обласного значення отримують величину міжбюджетних трансфертів на освіту безпосередньо від Міністерства освіти України відповідно до формули [9].

Ефективність розрахункової формули і доцільність застосування її на практиці при плануванні бюджетних видатків нами досліджено на прикладі загальноосвітніх шкіл Рогатинського району Івано-Франківської області за 2001–2006 років.

Для визначення впливу показників (норматив річної вартості навчання одного учня в школі, кількість учнів, коефіцієнт наповнюваності тощо), закладених у розрахункову формулу, проведений кореляційний аналіз щільності зв'язку. У процесі аналізу встановлено, що щільність зв'язку між чисельністю учнів, нормативом вартості навчання одного учня і обсягом бюджетних видатків є доволі високою.

Відповідно, при плануванні бюджетних видатків значний вплив чинять такі фактори, як кількість учнів у закладах шкільної освіти та норматив вартості навчання одного учня.

Отже, чим більша кількість учнів навчається у загальноос-

вітніх школах району, і чим вищий норматив вартості навчання, тим вагоміші і видатки на утримання цих шкіл.

Враховуючи той факт, що планування бюджетних видатків здійснюється, виходячи із загальної кількості учнів у шкільних закладах району, виникає суперечлива ситуація: згідно з розрахунком, за формулою[1] школи з повним наповненням класів покривають витрати малокомплектних шкіл, а звідси і неправильний розподіл коштів між шкільними закладами району.

Формульний підхід до розробки кошторисів вигідний великим навчальним закладам і оголошує “поза законом” малі та середні сільські школи. Тому відділи освіти державних адміністрацій перерозподіляють кошти між навчальними закладами так, щоб створити мінімальні фінансові можливості для їх існування, тобто забезпечити бодай витрати на заробітну плату та енергоресурси. Практично всі районні ради власним коштом збільшують фінансування, визначене за формулою Мінфіну в середньому на 10–15 %, що дозволяє хоч якось задовольнити інші, не менш важливі потреби навчальних закладів [7, с. 98].

На сучасному етапі соціально-культурного розвитку нашої держави нагальна проблема в освітянській сфері – це малокомплектність шкіл, тобто таких, де немає деяких класів, або мала наповнюваність класів.

Якщо 10–15 років тому це було типовим явищем лише для загальноосвітніх шкіл I ступеня, де через це два–три класи об’єднували в один, то сьогодні малокомплектність зросла й поширилася на загальноосвітні школи I–II та I–III ступеня, що стало характерною ознакою більшості сільських шкіл.

У районі, який досліджується, станом на 01.01 2006 р. нараховувалось 59 загальноосвітніх шкіл, з яких 15 шкіл I ступеня, 29 шкіл I–II ступеня, і 15 шкіл I–III ступеня. Із загальної кількості малокомплектними є 14 шкіл I ступеня, більше 10 – I–II ступеня і більше 5 – I–III ступеня.

Малокомплектні школи суттєво ускладнюють здобуття повноцінної освіти дитини в сільській місцевості.

Колишній Міністр освіти і науки України С.М. Ніколаєнко в своїй доповіді на сесії Верховної Ради 10 січня 2006 року зазначив, що “українське село було і залишається оберегом національної культури й духовності. У кожному селі, де є діти, повинна бути школа обов’язково, як мінімум – початкова школа” [6].

Зосереджуючи увагу на плануванні бюджетних видатків цих шкіл, С.М. Ніколаєнко висловився про те, що “це питання є проблемою на сьогодні, і необхідно коригувати відповідні коефіцієнти у формульному розрахунку фінансування навчаль-

них закладів з малою наповнюваністю" [5, 6].

На прикладі Рогатинського району Івано-Франківської області, в якому переважає мережа малокомплектних шкіл, нами проведено дослідження ефективності планування бюджетних видатків за новою методикою планування, розрахунковою формулою.

У процесі дослідження встановлено, що планування бюджетних видатків за розрахунковою формулою є доцільним при плануванні бюджетних видатків для закладів зі значною кількістю учнів. Для таких депресивних районів, як Рогатинський, з великою кількістю сіл, в яких мала чисельність населення з наявністю значної мережі закладів шкільної освіти, більшість яких через недостатню кількість учнів – малокомплектні, вносимо пропозицію – у розрахункову формулу при плануванні бюджетних видатків включити коригуючий коефіцієнт наповнення (K_k) на розвиток шкільної освіти [8].

Нами проведений аналіз фактичних видатків структури статей витрат малокомплектних закладів шкільної освіти досліджуваного району за період 2001–2006 років. Застосувавши метод питомої ваги встановили, що значну частину в обсязі видатків згаданих шкільних закладів, за рахунок зменшення інших статей витрат, становлять умовно постійні, згідно з Бюджетним кодексом України, захищені статі витрат "Оплата праці працівників бюджетних установ", питома вага яких у загальному обсязі статей витрат становить в середньому 83 відсотки та "Оплата комунальних послуг та енергоносіїв", питома вага яких у загальному обсязі статей витрат становить 7 відсотків. Збільшення умовно постійних захищених статей витрат відбулося за рахунок зменшення сум інших статей витрат, які є змінними залежно від кількості учнів в школах району, яким відводиться незначна питома вага в загальному обсязі витрат, що негативно впливає на шкільний процес загальноосвітніх шкіл.

На основі питомої ваги фактичних витрат умовно постійних статей, ми зробили розрахунок коригуючого коефіцієнта наповнення (K_k) на розвиток шкільної освіти [3].

Застосування коригуючого коефіцієнту наповнення (K_k) у розрахунковій формулі в процесі планування видатків малокомплектних загальноосвітніх шкіл, забезпечить збільшення коштів на необхідну величину для покриття умовно постійних статей витрат і, відповідно, збільшення коштів для інших статей витрат – змінних, залежних від кількості учнів у закладах шкільної освіти.

На основі наукового дослідження було здійснено прогнозування необхідної суми витрат на 2007 рік на покриття умовно постійних, згідно з Бюджетним кодексом, захищених статей: “Заробітна плата”, “Нарахування на заробітну плату”, “Оплата комунальних послуг та енергоносіїв” із застосуванням коригуючого коефіцієнта наповнення (Кк) для забезпечення малокомплектних загальноосвітніх шкіл району [4].

Додаткова прогнозована сума бюджетних видатків на 2007 рік становила 5 млн. 99 тис. грн., а бюджетний запит обсягу видатків загальноосвітніх шкіл району на 2007 рік станом на 01.09.06. становив 22 млн. 994 тис. грн. Отже, необхідна сума обсягу бюджетних видатків для оптимального функціонування загальноосвітніх шкіл району становить 28 млн. 093 тис. грн [4].

Оскільки метою дослідження є ґрунтовний аналіз використання нової методики планування бюджетних видатків на утримання закладів шкільної освіти на практиці та розробка методів її удосконалення, то ми вносимо пропозицію про збільшення обсягу витрат на утримання малокомплектних шкіл, увівши у розрахункову формулу коригуючий коефіцієнт наповнення на покриття умовно постійних статей витрат “Оплата праці працівників бюджетних установ” та “Оплата комунальних послуг та енергоносіїв”. У районі, який обрано об’єктом дослідження, коригуючий коефіцієнт наповнення для малокомплектних шкільних закладів освіти становить в середньому 50 відсотків [4].

Застосовуючи коригуючий коефіцієнт наповнення в розрахунковій формулі, обґрунтовано збільшується сума видатків на необхідну величину для покриття витрат на оплату праці працівникам та оплату комунальних послуг та енергоносіїв. Відповідно, збільшуються витрати за іншими статтями економічної класифікації на утримання загальноосвітніх шкіл району, що покращить їх фінансово-господарський стан.

Висновок. Підсумовуючи зазначене, констатуємо: хоча нова методика планування бюджетних видатків на утримання загальноосвітніх шкіл є більш досконалою, порівняно з попередньою, проте вона потребує доопрацювання, оскільки на практиці планування витрат за розрахунковою формулою здійснюється, виходячи із загальної чисельності учнів, які навчаються в міських та сільських школах району, при цьому не враховується наповнюваність класів у цих школах, хоча витрати на утримання шкільних приміщень не залежать від кількості учнів. Відповідно, загальноосвітні школи з повним наповненням класів покривають витрати малокомплектних шкіл, а

звідси й неправильний розподіл коштів між школами.

Отже, для збереження мережі малокомплектних загальноосвітніх шкіл, відповідно, на нашу думку, доцільно проводити планування бюджетних видатків шкільних закладів окремо за кожною школою із застосуванням у розрахунковій формулі коригуючого коефіцієнта наповнення, який забезпечить збільшення коштів для нормального функціонування малокомплектних закладів шкільної освіти.

Література

1. Бюджетний кодекс України. Закон від 21.06.2001 р. № 2542 – III (зі змінами і доповненнями).
2. Каленюк І.С. Економіка освіти: Навч.посіб. – К.: Знання України. – 2003. – С. 103.
3. Курець В.С. Нова модель планування обсягувитрат загальноосвітніх шкіл // Розвиток фінансової системи України в умовах ринкової трансформації: Зб. матеріалів III Всеукраїнської міжвузівської науково-практичної конференції вчених, викладачів та практичних працівників, 16 – 17 лютого 2006 р. Т. I – Вінниця: Книга – Вега, 2006. – С. 189-191.
4. Курець В. "Пропозиція про впровадження коригуючого коефіцієнта наповнення про плануванні видатків малокомплектних загальноосвітніх шкіл України" Міністрові фінансів України Азарову М.Я. (30.11.2006. № 31-17010-02 / 23-9291 / 12228).
5. Ніколаєнко С.М. Творити освіту нового типу // Освіта України № 59 – 60.12.08.2005. – С. 1.
6. Ніколаєнко С.М. Сільська школа – осередок духовності // Освіта України. – № 2-3.13.01.2006 р. – С. 2–3.
7. Поза межами можливого: школа якою вона є // За ред. М. Мосієнко. – Шкільний світ, 2004. – 264 с.
8. Струк Н. Курець В. Загальноосвітня школа в нових умовах господарювання // Освіта і управління. –Т. 9. – № 1. – 2006. – с. 165 – 168.
9. Хобзей П. Процеси децентралізації у сфері освіти в Україні. // Управління освітою. – № 6 (54). – 2003. – С. 8 – 9.